

Nikola Szymańska¹

Pod merytoryczną opieką dr. Witolda Rynkiewicza

DEZINFORMACJA JAKO NARZĘDZIE MANIPULACJI MEDIALNEJ

Streszczenie: Niniejszy artykuł badawczy ma na celu zbadanie zjawiska dezinformacji i manipulacji za pośrednictwem mediów. W szczególności przeanalizowane zostaną: definicja, źródła i konsekwencje dezinformacji, strategie radzenia sobie z dezinformacją oraz konsekwencje prawne związane z rozpowszechnianiem dezinformacji. Rzucając światło na tę krytyczną kwestię, niniejszy artykuł ma na celu podniesienie świadomości na temat zagrożeń związanych z dezinformacją i przedstawienie wskazówek jak skutecznie z nią walczyć.

Słowa kluczowe: manipulacja medialna, dezinformacja, współczesne zagrożenie

WSTĘP

W ostatnich latach manipulacja mediami okazała się poważnym zagrożeniem dla społeczeństwa i demokracji. Jedną z najbardziej rozpowszechnionych form manipulacji w mediach jest dezinformacja, która odnosi się do celowego rozpowszechniania nieprawdziwych lub wprowadzających w błąd informacji z zamiarem oszukania odbiorców. Dezinformacja może mieć poważne konsekwencje, w tym podważać zaufanie społeczne do instytucji, wpływać na wybory i sprzyjać niepokojom społecznym. Dlatego kluczowe jest zrozumienie definicji dezinformacji i jej źródeł, a także jej skutków i strategii radzenia sobie z tym zjawiskiem.

1. JAKA JEST DEFINICJA DEZINFORMACJI?

Dezinformacja to rodzaj oszustwa, który jest wykorzystywany do wprowadzania w błąd opinii publicznej i/lub manipulowania nią. Jest to forma fałszywej lub wprowadzającej w błąd informacji, która jest tworzona z zamiarem dezinformacji bądź dezorientacji odbiorcy. Celem dezinformacji jest tworzenie zamieszania, promowanie określonego wyniku końcowego lub czerpanie korzyści finansowych bądź politycznych². Jest to zjawisko podobne do kłamstwa, ponieważ polega na składaniu fałszywych twierdzeń z zamiarem wprowadzenia w błąd, oszukania lub zmylenia. Charakteryzuje się brakiem prawdomówności i często jest kojarzona z prawdziwymi wydarzeniami. Może jednak wystąpić również w czasie pokoju lub działań wojennych. Dezinformacja może być skierowana do określonej lub wyimaginowanej grupy odbiorców i może zawierać fałszywe lub wprowadzające w błąd stwierdzenia, a także sensacyjne nagłówki mające na celu przyciągnięcie uwagi³. *Fake news* to rodzaj internetowej dezinformacji, którą definiuje się jako celowo nieprawdziwe informacje, które są rozpowszechniane z zamiarem oszukania lub

¹ Nikola Szymańska – studentka studiów I stopnia na kierunku Bezpieczeństwo Narodowe na Wydziale Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Wojsk Lądowych imienia generała Tadeusza Kościuszki.

² K. Materska, *Informacja w organizacjach społeczeństwa wiedzy*, Warszawa 2007, s. 23-26.

³ M. Hetmański, *Społeczny charakter informacji*, [w:] B. Chyrowicz, SSpS (red.), *Społeczność informacyjne. Szansa czy zagrożenie?*, Lublin 2003, s. 10-25.

manipulacji. Oświadczenia wprowadzające w błąd stanowią rodzaj dezinformacji i obejmują zniekształcanie faktów lub celowe ukrywanie informacji. Fałszywe wiadomości wykraczają poza zwykłe fałszywe informacje i mogą zawierać „oportunistyczne” tytuły, które umiejętnie dostosowują swój program do różnych kontekstów. Rozróżnienie dezinformacji staje się ważne w kontekście politycznym, redakcyjnym i reklamowym. Podsumowując, dezinformacja jest celową próbą obalenia ogólnie przyjętych koncepcji prawdy⁴.

2. CZYM RÓŻNI SIĘ DEZINFORMACJA OD INNYCH FORM MANIPULACJI W MEDIACH?

Dezinformacja różni się od innych form manipulacji w mediach tym, że jej celem jest wprowadzenie w błąd lub oszukanie odbiorców, a nie tylko wywarcie wpływu lub przekonanie. Satyra i parodia wiadomości są związane z formatem wiadomości, jednak dezinformacja nie odnosi się wyłącznie do niego. Fałszywe wiadomości, które stanowią rodzaj dezinformacji obejmują celowo fałszywe wiadomości, które mogą wprowadzać czytelników w błąd. Dezinformacja może być generowana z ułatwieniem dzięki postępowi technologicznemu i można ją wzmacniać przez boty i fałszywe konta. Jakość informacji jest głównym problemem związanym z dezinformacją, w przeciwieństwie do istniejących definicji dezinformacji, które skupiają się na formie. Ponadto algorytm Facebooka może generować fałszywe wiadomości, zaś boty mogą atakować użytkowników z wieloma obserwującymi i ukrywać ich lokalizację geograficzną. Ogólnie rzecz biorąc, dezinformacja zaciera granicę między informacjami fałszywymi a zaufanymi. Z tego powodu dezinformacja jest specyficznym rodzajem manipulacji medialnej, której celem jest wyrządzenie szkody lub zysku, co odróżnia ją od innych form manipulacji medialnych⁵.

3. JAKIE SĄ POTENCJALNE KONSEKWENCJE ORAZ WPŁYW DEZINFORMACJI NA OPINIĘ PUBLICZNĄ?

Dezinformacja to akt celowego podawania nieprawdziwych informacji z zamiarem wprowadzenia w błąd i oszukania ludzi. Można tego dokonywać na różne sposoby, np. poprzez fałszywe strony internetowe, zmanipulowane wpisy w Wikipedii, oszukańczą reklamę i propagandę rządową. Takie strategie są potencjalnie niebezpieczne, ponieważ mogą być wykorzystywane do wpływania na opinię publiczną i podejmowanie decyzji. Dezinformację można również wykorzystać do rozpowszechniania fałszywych informacji służących interesom jednostki lub grupy, takich jak kampanie polityczne lub interesy handlowe⁶. Dezinformację można wykorzystać do manipulowania opinią publiczną, zakłócania dyskursu politycznego i manipulowania wynikami wyborów. Może ona również służyć do rozpowszechniania fałszywych informacji na temat zdrowia publicznego, polityki gospodarczej i innych ważnych tematów. Dezinformacja może nieść za

⁴ D. McQuail, *Teoria komunikowania masowego*, [w:] T. Goban-Klas (red.), Warszawa 2007, s. 209-211.

⁵ V. Bittman, *Dezinformacja: wspomnienia zawodowca*, [w:] V. Volkoff (red.), *Dezinformacja: oręż wojny*, Warszawa 1990, s. 80.

⁶ D. Jemielniak, *Życie wirtualne dzikich*, Warszawa 2013, s. 11.

sobą poważne konsekwencje, którymi są m.in. rozpowszechnianie dezinformacji, zamieszanie i polaryzacja. Może ona również prowadzić do braku zaufania do rządu, mediów i opinii publicznej, jak również podważyć wiarygodność instytucji⁷. Dezinformacja może także wytworzyć atmosferę strachu i nieufności, co może prowadzić do braku zaufania do instytucji publicznych, a w efekcie do niepokojów społecznych. Dezinformacja jest przykładem manipulacji w mediach, która jest formą komunikacji mającą na celu wpłynięcie na opinię publiczną i podejmowanie decyzji. Istotne jest, aby być świadomym potencjalnych konsekwencji dezinformacji i być wobec niej czujnym.

Dezinformacja może wywierać wieloraki negatywny wpływ na opinię publiczną. Może prowadzić do powstawania fałszywych przekonań, jak również może być oporna na korektę. Co więcej, nawet po zaakceptowaniu korekty, dezinformacja może nadal wywierać trwały wpływ na rozumowanie ludzi, który jest znany jako efekt ciągłego wpływu (CIE). Ukazuje to siłę dezinformacji, która może mieć praktyczne implikacje dla dziennikarstwa, edukacji i kształtowania polityki, jak również może nieść dezorientację i oszustwo innych. Dezinformacja może być również ukierunkowana psychologicznie poprzez wykorzystywanie danych osobowych i algorytmów mediów społecznościowych w celu osiągnięcia zysku, narażając ludzi na fałszywe przekonania i pogłębiając podziały ideologiczne. Skutkiem tego mogą być pozbawienie wyborców praw wyborczych, zachęty do przemocy, a ostatecznie zaszkodzenie procesom demokratycznym. Co więcej, dezinformacja może przyczynić się do różnych sporów we współczesnych wydarzeniach, od wyborów i referendum zaczynając, kończąc na reakcjach na pandemię COVID-19. Zjawisko to przyczynia się także wzbudzaniu strachu lub wątpliwości, dyskredytuje jednostki i powoduje podziały. Nierówność społeczna może być również czynnikiem podatności na dezinformację. Aby skutecznie przeciwdziałać dezinformacji, mogą być wymagane interwencje edukacyjne i zapobiegawcze, obalenia i psychologiczne rozwiązania technologiczne, jednak większość istniejących prac koncentrowała się na jawnych dezinformacjach i materiałach tekstowych oraz poprawkach niepartycznych na tekście, takich jak filmy lub kreskówki. Obszary te również zasługują na więcej eksploracji. Dlatego przyszłe prace empiryczne i teoretyczne powinny mieć na celu opracowanie nadrzędnego modelu teoretycznego, który integruje czynniki poznawcze, społeczne i afektywne związane z dezinformacją.

Dezinformacja stanowi poważne zagrożenie dla integralności systemów wyborczych i procesów demokratycznych. Może być używana do wywierania nacisku na opinię publiczną, ustalania programów politycznych, cenzurowania wolności słowa lub kontrolowania przepływu informacji w Internecie. Może mieć ona także poważne konsekwencje dla przyszłości władzy i demokracji. Rządy i partie polityczne na całym świecie w coraz większym stopniu wykorzystują media społecznościowe do kształtowania postaw, opinii i dyskursów publicznych w kraju i za granicą. Podmioty państwowe w coraz większym stopniu wykorzystują media społecznościowe do szerzenia propagandy obliczeniowej i dezinformacji w krytycznych momentach życia publicznego. Badania wykazały, że kontakt z fake newsami sprzyja partiom populistycznym w wyborach.

⁷ M. Nieć, *Komunikowanie społeczne: Perspektywa politologiczna*, Warszawa 2010, s. 79 -80.

Badania pokazują, że dezinformacja może mieć głęboki i trwały wpływ na nasze społeczeństwo i demokrację. W badaniu ankietowym 55% respondentów zadeklarowało, że rozpowszechnianie fake newsów nie ma wpływu na demokratyczny ustrój władzy. Jednak 45% respondentów uważa, że rozpowszechnianie fake newsów wpływa na sprawne funkcjonowanie demokracji. Pokazuje to, że nadal istnieje rażące niezrozumienie lub niedocenianie potencjalnych szkód, jakie fake newsy mogą wyrządzić w społeczeństwie praktykującym demokrację⁸. Wzrost rozpowszechnienia fałszywych wiadomości można przypisać niezrozumieniu lub niedoszacowaniu. Respondenci, którzy popierają tezę, że rozpowszechnianie fałszywych wiadomości wpływa na demokrację, sugerują, że wpływa to na podejmowanie decyzji, tworzy kryzys i podgrzewa politykę oraz podważa zaufanie ludzi do mediów. Fałszywe wiadomości mogą podważyć zaufanie do systemu komunikacji danego kraju, a ich rozpowszechnianie przez władze może prowadzić do braku zaufania do oficjalnych informacji. Dezinformacja może spotęgować kryzys w społeczeństwie, a badanie wykazało, że niektórzy respondenci uważali, że fałszywe wiadomości stanowią wyłącznie rozrywkę w mediach społecznościowych i nie mają one związku z rządem. Jednak dezinformacja i błędne informacje mogą tworzyć fałszywe wiadomości, jak również wpływać na społeczeństwo i demokrację poprzez rozpowszechnianie fałszywych informacji. Fałszywe informacje mogą mieć dalekośiężne konsekwencje dla rządów, ludzi, firm, specjalistów ds. informacji i projektantów doświadczeń użytkowników, a także innych grup⁹.

Ponadto systemy wymiany informacji są obecnie w większości nieuregulowane, a dezinformacja może powodować dezorientację i brak zaufania wśród odbiorców oraz utrudniać korzystanie z informacji. Dezinformacja może szkodzić funkcjonowaniu demokracji, przyczyniać się do polaryzacji społecznej i konfliktów oraz podważać zaufanie do instytucji i przywódców politycznych.

4. JAKIE SĄ NAJCZĘSTSZE ŹRÓDŁA DEZINFORMACJI?

Powszechnie wiadomo, że platformy mediów społecznościowych są kluczowym źródłem rozpowszechniania dezinformacji związanej z narkotykami i opioidami. Badania wskazują, że większość komunikatów związanych z używaniem narkotyków nie posiada odpowiednich i wiarygodnych dowodów na ich poparcie. Ponadto media społecznościowe są często wykorzystywane jako platforma nielegalnej promocji substancji kontrolowanych i leków. Stwierdzono, że Twitter jest najczęstszym źródłem dezinformacji zdrowotnej, szczególnie w kwestiach związanych z narkotykami, produktami do palenia i innymi kwestiami zdrowia publicznego, takimi jak szczepionki i choroby. Należy zauważyć, że zarówno osoby poszukujące informacji na temat zdrowia, jak i władze ds. zdrowia zaobserwowały, że wykorzystują media społecznościowe do rozpowszechniania dezinformacji, zwłaszcza podczas pandemii i chorób zakaźnych, takich jak H1N1, Zika, Ebola i błonica. Inne dezinformacje zdrowotne znalezione w mediach społecznościowych obejmują choroby niezakaźne, zabiegi medyczne i interwencje zdrowotne, diety i zaburzenia odżywiania oraz narkotyki i nowe wyroby tytoniowe. Badania sugeru-

⁸ W. Cwalina, A. Falkowski, P. Koniak, R. Mackiewicz, *Wieloznaczność w przekazach politycznych*, Gdańsk 2015, s. 33.

⁹ D. Dayan, E. Katz, *Wydarzenia medialne. Historia transmitowana na żywo*, Warszawa 2008, s. 139.

ją, że kwestie związane z narkotykami i wyrobami tytoniowymi mają największe rozpowszechnienie dezinformacji zdrowotnej. Dlatego ważne jest, aby być świadomym wspólnych źródeł dezinformacji i zapewnić, że udostępniane informacje są dokładne i weryfikowalne¹⁰.

Podsumowując, do najczęstszych źródeł dezinformacji można zaliczyć¹¹:

- a) portale społecznościowe, takie jak Facebook, Twitter, Instagram czy TikTok, które często służą do szerzenia dezinformacji. Wpisy, zdjęcia i filmy mogą łatwo rozprzestrzeniać fałszywe informacje,
- b) portale informacyjne, które celowo publikują fałszywe lub przekłamane treści w celu zdobycia kliknięć i wyświetleń. Często działają one w celu podsycania kontrowersji lub wpływania na opinię publiczną,
- c) grupy internetowe i fora, na których dezinformacja jest szerzona i wzmacniana przez użytkowników o podobnych przekonaniach. Ludzie często dzielą się fałszywymi informacjami, które potwierdzają ich własne przekonania,
- d) wiadomości e-mail i łańcuszki, w których zachęca się odbiorców do przekazywania dalej fałszywych informacji. Często są to tzw. łańcuszki, które nawiązują do rozprzestrzeniania się dezinformacji,
- e) przywództwo polityczne – politycy i liderzy polityczni czasem celowo rozprzestrzeniają dezinformację w celu osiągnięcia swoich celów politycznych. Mogą to robić poprzez fałszywe obietnice, manipulacje danymi lub zmanipulowane zdjęcia i filmy, kampanie dezinformacyjne prowadzone przez państwa, grupy przestępcze lub inne organizacje w celu wywarcia wpływu na opinię publiczną lub osiągnięcia określonych rezultatów.

5. W JAKI SPOSÓB PLATFORMY CYFROWE SĄ WYKORZYSTYWANE DO ROZPOWSZECHNIANIA DEZINFORMACJI?

Platformy cyfrowe są wykorzystywane do rozpowszechniania i wzmacniania dezinformacji. Agenci dezinformacji mogą również kreować fałszywe przekonania i błędne wyobrażenia wśród odbiorców. Ten rodzaj manipulacji osiąga się poprzez tworzenie iluzji, że pewne interpretacje wyznaje większość ludzi. Odbywa się to za pomocą nieautentycznych wiadomości, które mają wyglądać jak informacje, które ludzie otrzymują na co dzień ze źródeł, którym ufają i/lub są do nich podobne. Inną zwodniczą techniką wykorzystywaną do szerzenia dezinformacji jest astroturfing. Jest to rodzaj skoordynowanej kampanii, w którą zaangażowani są prawdziwi ludzie do prezentowania pewnych przekonań, tożsamości lub interpretacji, naśladujących ruchy oddolne. Technikę tę stosuje się, aby wywołać wrażenie powszechnego poparcia społecznego i przekonać ludzi, że te przekonania, tożsamości lub interpretacje są w rzeczywistości wyznawane przez osoby je komunikujące¹². Dodatkowo platformy cyfrowe mogą być wykorzystywane do szerzenia dezinformacji w celu kontrolowania opinii publicznej i forsowania propaństwowych narracji na arenie międzynarodowej. Dezinformacja motywowana politycznie mo-

¹⁰ M. Mrozowski, *Media masowe. Władza, rozrywka i biznes*, Warszawa 2001, s. 258-259.

¹¹ M. Bochenek, R. Lange (red.), *Bezpieczne wybory. Badanie opinii o (dez)informacji w sieci*, Warszawa 2019, s. 18.

¹² T. Kowalski, B. Jung, *Media na rynku*, Warszawa 2006, s. 19.

że być również wykorzystywana do kierowania wynikami wyborów i manipulowania wyborcami. Takie kampanie mogą być rozpowszechniane przez autentycznych zwykłych obywateli, krajowych prawicowych i lewicowych populistycznych przywódców lub duże firmy technologiczne i platformy mediów społecznościowych. Firmy te mogą wzmacniać i rozpowszechniać dezinformację motywowaną zaangażowaniem, jakie generują oraz potencjalnymi przychodami z reklam. Ponadto niskie bariery zapobiegają rozpowszechnianiu dezinformacji i fałszywych wiadomości, a media cyfrowe umożliwiają rozpowszechnianie dezinformacji poprzez takie praktyki, jak treści sponsorowane i mikrotargetowanie. Dlatego platformy cyfrowe mogą być wykorzystywane do rozpowszechniania dezinformacji w celu wpływania na demokrację lub nadawania rozpędu określonym ruchom politycznym.

6. JAK ROZPOZNAĆ FAŁSZYWE WIADOMOŚCI LUB INFORMACJE W INTERNECIE?

Fałszywe wiadomości to rodzaj dezinformacji, który polega na celowo fałszywych lub wprowadzających w błąd informacjach rozpowszechnianych za pośrednictwem mediów informacyjnych. Może być wykorzystany do szerzenia propagandy lub dla korzyści ekonomicznych. Fałszywe wiadomości nie ograniczają się tylko do gazet i telewizji, ale są również rozpowszechniane za pośrednictwem różnych platform mediów społecznościowych. Ważne jest, aby uznać, że teorie spiskowe nie zawsze są fałszywymi wiadomościami i muszą być oceniane indywidualnie dla każdego przypadku. Aby zidentyfikować fałszywe wiadomości, można analizować treści cyfrowe, takie jak tekst, obrazy i dane sieciowe, a także reputację autora/źródła. Najnowocześniejsze podejścia do analizy fałszywych wiadomości opierają się na cechach językowych, modelowaniu oszustw, grupowaniu, modelowaniu predykcyjnym i wskazówkach dotyczących treści. Do oceny fałszywych wiadomości wykorzystywane są podejścia językowe (stosujące ML) i analizy sieci. Dodatkowo zasugerowano podejścia oparte na uczeniu maszynowym (ML) do wykrywania fałszywych wiadomości. Jednak większość podejść ML koncentruje się na określonym typie wiadomości, co prowadzi do stroniczości stosowanych modeli. Aby przezwyciężyć ten problem, zaproponowano podejście hybrydowe, które łączy kilka mniejszych modeli z wykorzystaniem technik metauczenia się¹³. Badanie porównawcze przeprowadzone w celu oceny wydajności różnych podejść do uczenia maszynowego na trzech różnych zbiorach danych ujawniło, że BERT i podobne wstępne wyszkolone modele najlepiej radziły sobie z wykrywaniem fałszywych wiadomości, zwłaszcza przy bardzo małych zbiorach danych. Społeczność naukowa podejmuje wysiłki, aby przeciwstawić się fałszywym wiadomościom. Nieuwaga odgrywa większą rolę w rozdźwięku między tym, w co ludzie wierzą, a tym, co udostępniają w mediach społecznościowych, niż celowe udostępnianie dezinformacji. Słabe rozpoznawanie prawdy wiąże się z brakiem starannego rozumowania i odpowiedniej wiedzy oraz stosowaniem heurystyk, takich jak zażyłość. Oceny prawdziwości pochodzące z crowdsourcingu można wykorzystać do ulepszenia

¹³ B. Lubecka, *Adrenalina i opakowanie*, [w:] A. Skworz, A. Niziołek (red.), *Biblia dziennikarstwa*, Kraków 2010, s. 63.

algorytmów rankingu w mediach społecznościowych, a interwencje mogą z powodzeniem skłonić użytkowników mediów społecznościowych do większego skupienia się na dokładności¹⁴.

7. JAKIE SĄ STRATEGIE WYKRYWANIA I ZWALCZANIA DEZINFORMACJI?

W celu wykrywania i zwalczania dezinformacji konieczne jest identyfikowanie jej źródeł oraz strategii wykorzystywanych do jej rozpowszechniania. Badanie 11 metod wykrywania służących do zwalczania dezinformacji w mediach społecznościowych pozwoliło zidentyfikować 10 sposobów walki z tym zjawiskiem. Należą do nich starania ukierunkowane na prawne, finansowe i techniczne aspekty zagadnienia. Dodatkowo w celu przeciwdziałania dezinformacji stosuje się nowe usługi sprawdzania faktów, przy czym nie zaleca się stosowania prostych rozwiązań, takich jak cenzura wolności słowa. Komisja Europejska wyznaczyła ekspertów, którzy doradzają w rozwiązaniu tego problemu, a ich odpowiedź powinna koncentrować się na pięciu filarach, w tym zwiększaniu przejrzystości ekosystemu informacji cyfrowej, promowaniu umiejętności korzystania z mediów i informacji, opracowywaniu narzędzi wzmacniających pozycję użytkowników i dziennikarzy, ochronie różnorodności i zrównoważonego rozwoju europejskiego ekosystemu mediów informacyjnych oraz kontynuacji badań nad wpływem dezinformacji w Europie¹⁵.

W kilku krajach, np. we Włoszech, opracowano programy rządowe, których celem jest szkolenie uczniów w rozpoznawaniu i zwalczaniu fałszywych wiadomości i teorii spiskowych. Umiejętność korzystania z mediów i edukacja mogą pomóc dzieciom i uczniom w poruszaniu się między zaufanymi i mniej zaufanymi źródłami online. W ankiecie wprowadzono również definicję dezinformacji w mediach społecznościowych i zbadano różnicę między wykrywaniem dezinformacji a klasycznym uczeniem nadzorowanym w celu odzwierciedlenia możliwości zastosowania różnych metod i umożliwienia ich wygodnego ponownego wykorzystania w rzeczywistych zastosowaniach, a także otwarcia potencjału kierunków przyszłych badań nad strategiami wykrywania i zwalczania dezinformacji. Wyjaśniono charakterystykę poszczególnych metod, przedstawiono ich zalety i pułapki, a ankieta ma również na celu zbadanie, w jaki sposób można wybrać optymalną metodę, biorąc pod uwagę określone warunki i konteksty zwalczania dezinformacji¹⁶.

Wykrywanie i zwalczanie dezinformacji jest ważne, aby zapobiegać utracie zaufania do instytucji centralnych, takich jak media informacyjne, a także identyfikować przekazy jako propagandę i rozumieć związane z nią negatywne konotacje. Wzmoczone wysiłki na rzecz zwiększenia przejrzystości, zarówno w zakresie ekologii informacji na platformach, jak i metod dziennikarskich, mogą zwiększyć zaufanie do sposobu przetwarzania i rozpowszechniania informacji przez platformy i redakcje, podczas gdy potrzebne są nowe narzędzia i metody, w tym umiejętność korzystania z mediów i informacji, aby identyfikować i wykrywać zmanipulowane treści w różnych formatach.

¹⁴ J. Wasilewski, *Jak estetyka opowieści medialnej wpływa na prawdę?*, „*Visnik Harkvis’kogo Nacional’nogo Universitetu*”, 2012, s. 183.

¹⁵ H.M. Kepplinger, *Mechanizmy skandalizacji w mediach*, Monachium 2005, s. 21.

¹⁶ P. Levinson, *Miękkie ostrze czyli historia i przyszłość rewolucji informacyjnej*, Warszawa 2006, s. 154.

Rządy i organizacje muszą być świadome istnienia różnych platform wykorzystywanych do szerzenia dezinformacji, a także różnych źródeł dezinformacji, takich jak rządy, wojsko, podmioty niepaństwowe, a nawet pojedyncze osoby. Powinny one odróżnić dezinformację od prawdziwych wiadomości, ponieważ termin „fałszywe wiadomości” został zniekształcony z powodu użycia politycznego i może być używany do ograniczania i osłabiania wolnej prasy. Aby przeciwdziałać dezinformacji, opracowano różne strategie, takie jak środki legislacyjne, pozbawienie wolności liderów firm lub osób rozpowszechniających dezinformację oraz wysokie grzywny¹⁷.

Ponadto rządy i organizacje muszą współpracować z ekspertami z różnych dziedzin, aby przeciwdziałać dezinformacji, ponieważ do jej powstrzymania niezbędne są działania multidyscyplinarne. Poprzednie badania dotyczyły dezinformacji z jednego aspektu lub perspektywy, ale do skutecznego zwalczania dezinformacji potrzebne jest bardziej interdyscyplinarne podejście. Ponadto rządy i organizacje muszą inwestować w przeszkolenie wykształconych producentów, dystrybutorów i konsumentów wiadomości, ponieważ edukowanie jednostek w zakresie korzystania z informacji wytwarzanych przez środki masowego przekazu może być strategią radzenia sobie z dezinformacją. Może to pomóc im w identyfikowaniu wiadomości i informacji opartych na faktach i dowodach oraz w byciu ich własnymi redaktorami. Komunikatorzy powinni również rozważyć bezpośrednie przeciwdziałanie dezinformacji, aby wpłynąć na milczących odbiorców, ponieważ obalenia powinny być proste i zwięzłe. Wreszcie, współpraca między rządami, organizacjami medialnymi i agencjami sprawdzającymi fakty może być również skuteczna w zwalczaniu dezinformacji, ponieważ mogą one wdrażać środki monitorowania i usuwania fałszywych informacji z platform mediów społecznościowych, jednocześnie tworząc i udostępniając dokładne i wiarygodne informacje o pandemii, przyjmując rozwiązania uwzględniające wiele perspektyw i tworząc silne powiązania z organizacjami o podobnych wartościach i celach.

8. CO MOŻNA ZROBIĆ ABY UŚWIADOMIĆ SPOŁECZEŃSTWU ZAGROŻENIA WYNIKAJĄCE Z DEZINFORMACJI?

Edukacja jest potężnym narzędziem w walce z dezinformacją i może pomóc ludziom rozpoznać, kiedy są manipulowani. Nauczanie ludzi o taktykach stosowanych przez tych, którzy rozpowszechniają dezinformację w Internecie, takich jak przedstawianie niewykwalifikowanych osób jako ekspertów, wprowadzanie konsumentów w błąd błędami logicznymi, stawianie niemożliwych oczekiwań w odniesieniu do badań naukowych, wybieranie danych lub anegdot oraz wprowadzanie teorii spiskowych, może zmniejszyć ich gotowość do rozpowszechniania dezinformacji. Edukacja może również pomóc ludziom zrozumieć motywy dezinformacji, która może być wykorzystana do złych celów, takich jak zysk finansowy lub korzyść polityczna. Ludzi należy edukować w zakresie różnicy między dezinformacją a informacją, ponieważ dezinformacja jest nie tylko niedokładna, ale także ma na celu oszukanie i może spowodować poważne szkody. Edukacja ludzi powinna także obejmować zakres rozpoznawania fałszywych informacji oraz zagrożeń

¹⁷ D. Dayan, E. Katz, *op. cit.*, s. 93.

związanych z dezinformacją pod względem jej wpływu na szeroki zakres praw człowieka w sytuacjach nadzwyczajnych lub konfliktów zbrojnych oraz na zdrowie publiczne. Dezinformacja zdrowotna może powodować zamieszanie i wzmacniać nieufność, dlatego edukacja na temat niebezpieczeństw związanych z dezinformacją jest szczególnie ważna. Przykłady dezinformacji zdrowotnej obejmują dezinformację związaną z chorobami, potencjalnymi metodami leczenia, szczepionkami, dietami i zabiegami kosmetycznymi, a także dezinformację związaną z COVID-19¹⁸.

9. W JAKI SPOSÓB MOŻNA WYKORZYSTAĆ PRAWO DO POCIĄNIĘCIA DO ODPOWIEDZIALNOŚCI OSÓB ODPOWIEDZIALNYCH ZA DEZINFORMACJĘ?

W odpowiedzi na problem dezinformacji ustanowiono ponad 40 krajowych aktów prawnych, mających na celu jej zwalczanie. Przepisy te mają na celu pociągnięcie sprawcy do odpowiedzialności za swoje czyny. Istnieje jednak wiele kwestii związanych z wdrażaniem lub kwestiami prawnymi, które wymagają ponownej oceny, aby przepisy te stały się bardziej skuteczne. Wdrażane są na przykład nowe przepisy, które nakładają kary za zamieszczanie lub udostępnianie nieprawdziwych informacji. Nakłada to większą odpowiedzialność na platformy mediów społecznościowych. Ponadto istnieją już przepisy, które można wykorzystać do pociągnięcia do odpowiedzialności autorów fałszywych wiadomości. Nadal jednak potrzebne są przepisy, które pociągałyby firmy technologiczne do odpowiedzialności za zamieszczane przez nie treści. Na przykład toczy się debata nad tym, za jakie platformy zgodnie z prawem można pociągnąć do odpowiedzialności. Ponadto istnieje potrzeba wyjścia poza ramy obowiązującego prawa w celu opracowania skutecznego systemu pociągania do odpowiedzialności firm i zapewnienia, że sprawcy dezinformacji zostaną pociągnięci do odpowiedzialności¹⁹.

PODSUMOWANIE

Artykuł badawczy na temat dezinformacji w manipulacji medialnej rzuca światło na rozpowszechnienie i wpływ umyślnie fałszywych informacji na społeczeństwo i demokrację. Artykuł rozróżnia dezinformację i manipulację, podkreślając celowy charakter tej drugiej, która ma na celu wprowadzenie w błąd, oszukanie lub zdezorientowanie odbiorców. Dezinformacja jest szczególnym rodzajem manipulacji w mediach, której celem jest wyrządzenie szkody lub zysku, co odróżnia ją od innych form manipulacji. Dokument wzywa do większej odpowiedzialności platform mediów społecznościowych za monitorowanie i zapobieganie rozprzestrzenianiu się fałszywych wiadomości i dezinformacji. Konsekwencje dezinformacji są poważne i dalekosiężne, w tym rozprzestrzenianie się dezinformacji, zamieszanie i polaryzacja. W artykule zidentyfikowano różne techniki wykorzystywane do szerzenia dezinformacji, takie jak astroturfing oraz rolę platform cyfrowych w jej wzmacnianiu. Artykuł sugeruje, że do oceny fałszywych wiadomości można zastosować podejścia oparte na wskazówkach językowych i analizy sieci, ale uznaje się, że zastosowane modele są stroniczne w zbiorze danych. Artykuł opowiada

¹⁸ A. Pohl, *Postprawda. Spojrzenie krytyczne*, Kraków 2018, s. 135.

¹⁹ W. Chudy, *Kłamstwo społeczne i jego skutki*, [w:] A. Maryniarczyk, K. Stępień (red.), *Błąd antropologiczny*, Lublin 2003, s. 212-218.

się za edukacją na temat zagrożeń związanych z dezinformacją, szczególnie w kontekście zagadnień związanych ze zdrowiem, w których dezinformacja występuje najczęściej. Sugeruje on ponadto, że ustawodawcy i sądy mogą decydować, co stanowi fałszywe wiadomości i co może być udostępniane online lub zlecić tę odpowiedzialność firmom z branży mediów społecznościowych. Ogólnie rzecz biorąc, dokument zawiera kompleksowy przegląd natury, wpływu i możliwych rozwiązań dezinformacji w manipulacji ludzi przy wykorzystaniu mediów. Przyczynia się do ciągłego postępu wiedzy w tej dziedzinie i stawia ważne pytania dla przyszłych badań.

BIBLIOGRAFIA

Pozycje zwarte

1. Bittman V., *Dezinformacja: wspomnienia zawodowca*, [w:] Volkoff V. (red.), *Dezinformacja: oręż wojny*, Warszawa 1990.
2. Bochenek M., Lange R. (red.), *Bezpieczne wybory Badanie opinii o (dez)informacji w sieci*, Warszawa 2019.
3. Chudy W., *Kłamstwo społeczne i jego skutki*, [w:] Maryniarczyk A., Stępień K. (red.), *Błąd antropologiczny*, Lublin 2003.
4. Cwalina W., Falkowski A., Koniak P., Mackiewicz R., *Wieloznaczność w przekazach politycznych*, Gdańsk 2015.
5. Dayan D., Katz E., *Wydarzenia medialne. Historia transmitowana na żywo*, Warszawa 2008.
6. Hetmański M., *Społeczny charakter informacji*, [w:] Chyrowicz B., SSpS (red.), *Społeczeństwo informatyczne. Szansa czy zagrożenie?*, Lublin 2003.
7. Jemielniak D., *Życie wirtualne dzikich*, Warszawa 2013.
8. Kepplinger H.M., *Mechanizmy skandalizacji w mediach*, Monachium 2005.
9. Kowalski T., Jung B., *Media na rynku*, Warszawa 2006.
10. Levinson P., *Miękkie ostrze czyli historia i przyszłość rewolucji informacyjnej*, Warszawa 2006.
11. Lubecka B., *Adrenalina i opakowanie*, [w:] Skworz A., Niziołek A. (red.), *Biblia dziennikarstwa*, Kraków 2010.
12. Materska K., *Informacja w organizacjach społeczeństwa wiedzy*, Warszawa 2007.
13. McQuail D., *Teoria komunikowania masowego*, [w:] Goban-Klas T. (red.), Warszawa 2007.
14. Mrozowski M., *Media masowe. Władza, rozrywka i biznes*, Warszawa 2001.
15. Nieć M., *Komunikowanie społeczne: Perspektywa politologiczna*, Warszawa 2010.
16. Pohl A., *Postprawda. Spojrzenie krytyczne*, Kraków 2018.

Artykuły z czasopism

17. Wasilewski J., *Jak estetyka opowieści medialnej wpływa na prawdę?*, „Visnik Harkvis'kogo Nacional'nogo Universitetu”, 2012.

DISINFORMATION AS A TOOL OF MEDIA MANIPULATION

Summary: *This research article aims to investigate the phenomenon of disinformation and manipulation through the media. In particular, the following will be analyzed: the definition, sources and consequences of disinformation, strategies for dealing with disinformation and legal consequences related to the dissemination of disinformation. By shedding light on this critical issue, this article aims to raise awareness of the dangers of disinformation and provide tips on how to effectively combat it.*

Keywords: *media manipulation, disinformation, contemporary threat*